

O'ZBEKISTON MILLIY STANDARTI

TERI. QORAMOLNI KO'KIMTIR RANGLI TERISI. SPETSIFIKATSIYA

Texnikaviy shartlar

(ISO 5433:2022, IDT)

Rasmiy nashr

O'zbekiston standartlar instituti

Toshkent

So‘z boshi

1. O‘zbekiston standartlar instituti tomonidan QABUL QILISHGA TAQDIM ETILDI.
2. O‘zbekiston standartlar institutining 2024 yil 15-iyuldagi 37/XSt-sonli buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA AMALGA KIRITILDI.
3. Ushbu standart ISO 5433:2022 “Leather — Bovine wet blue — Specification” xalqaro standartiga aynan o‘xshash.
4. DASTLABKI AMALGA KIRITILISHI

Ushbu milliy standart va unga bo‘lgan o‘zgartishlarni O‘zbekiston hududida amalga kiritish haqidagi axborot Standartlashtirish bo‘yicha milliy organning rasmiy veb-saytlari va standartlarning yillik axborot ko‘rsatkichlarida qayd etiladi. Ushbu standartni qayta ko‘rib chiqish yoki bekor qilish haqidagi muvofiq axborot Standartlashtirish bo‘yicha milliy organning rasmiy veb-saytlari va standartlarning yillik axborot ko‘rsatkichlarida qayd etiladi.

Ushbu standartni O‘zbekiston Respublikasi hududida rasmiy chop etish mutlaq huquqi O‘zbekiston standartlar institutiga tegishli.

Muqaddima

ISO (Xalqaro standartlashtirish tashkiloti) - milliy standartlar organlarining (ISO a’zolari) butun dunyo federatsiyasi. Xalqaro standartlarni tayyorlash ishlari odatda amalga oshiriladi

ISO texnik qo‘mitalari orqali. Texnik qo‘mita tashkil etilgan mavzudan manfaatdor bo‘lgan har bir a’zo organ ushbu qo‘mitada vakillik qilish huquqiga ega. Ishda ISO bilan hamkorlikda xalqaro tashkilotlar, davlat va nodavlat tashkilotlar ham ishtirok etmoqda. ISO xalqaro elektrotexnika komissiyasi (IEC) bilan elektrotexnika standartlashtirishning barcha masalalarida yaqindan hamkorlik qiladi.

Ushbu hujjatni ishlab chiqishda qo‘llaniladigan protseduralar va uni keyingi ta’mirlash uchun mo‘ljallangan protseduralar ISO/IEC Direktivlarining 1-qismida tasvirlangan. Xususan, har xil turdagi ISO hujjatlari uchun zarur bo‘lgan turli xil tasdiqlash mezonlariga e’tibor qaratish lozim. Ushbu hujjat ISO/IEC direktivalarining 2-qismining tahrir qoidalariga muvofiq ishlab chiqilgan (qarang: www.iso.org/directives).

Ushbu hujjatning ayrim elementlari patent huquqlarining predmeti bo‘lishi mumkinligiga e’tibor qaratiladi. ISO patent huquqlarining birortasini yoki barchasini aniqlash uchun javobgar emas. Hujjatni ishlab chiqish jarayonida aniqlangan har qanday patent huquqlarining tafsilotlari Kirishda va/yoki olingan patent deklaratsiyalarining ISO ro‘yxatida bo‘ladi (qarang: www.iso.org/patents).

Ushbu hujjatda foydalanilgan har qanday savdo nomi foydalanuvchilar uchun qulaylik uchun berilgan ma’lumotdir va tasdiqni tashkil etmaydi.

Standartlarning ixtiyoriyligi, muvofiqlikni baholash bilan bog‘liq ISO o‘ziga xos atama va iboralarning ma’nosi, shuningdek, ISO ning Jahon Savdo Tashkilotining (JST) Savdodagi Texnik To‘siqlar (TBT) tamoyillariga sodiqligi haqida ma’lumot olish uchun qarang. www.iso.org/iso/foreword.html.

Ushbu hujjat ISO/TC 120 Texnik qo‘mitasi tomonidan tayyorlangan, Teri, SC 2 quyi qo‘mitasi, Tanlangan teri.

Ushbu uchinchi nashr texnik jihatdan qayta ko‘rib chiqilgan ikkinchi nashrni (ISO 5433:2013) bekor qiladi va almashtiradi.

Asosiy o‘zgarishlar quyidagilardan iborat:

- namuna tayyorlash usuli 6.3 va 6.4-bandlarga qo‘shilgan;
- diklorometanda eruvchan moddalarni aniqlash Sinov usullarida 6,6 ga qo‘shildi;
- material turi 7.2 (a) da ko‘rsatilgan;
- normativ ma’lumotnomalar yangilandi.

Ushbu hujjat bo‘yicha har qanday fikr-mulohazalar yoki savollar foydalanuvchining milliy standartlar organiga yo‘naltirilishi kerak. Ushbu organlarning to‘liq ro‘yxatini www.iso.org/members.html saytida topish mumkin.

O‘ZBEKISTON MILLIY STANDARTI

**TERI. QORAMOLNI KO‘KIMTIR RANGLI TERISI. SPETSIFIKATSIYA
TEXNIKAVIY SHARTLAR**

**КОЖА — БЫЧИЙ ВЛАЖНЫЙ СИНИЙ — СПЕЦИФИКАЦИЯ
ТЕХНИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ**

**LEATHER — BOVINE WET BLUE — SPECIFICATION
TECHNICAL SPECIFICATIONS**

Amalga kiritish sanasi: 15.09.2024 y.

1 Qo‘llanish doirasi

Ushbu milliy hujjat bosh terisi sifatida asosiy xrom sulfatdan foydalangan holda qoramol terisidan va chorva terisining qismlaridan tayyorlangan ho‘l ko‘k teriga qo‘yiladigan talablar, namuna olish usullari va sinov usullarini belgilaydi.

2 Standartlarga havolalar

Quyidagi hujjatlar matnda shunday atalganki, ularning bir qismi yoki barcha mazmuni ushbu hujjat talablarini tashkil qiladi. Sana ko‘rsatilgan havolalar uchun faqat keltirilgan nashr amal qiladi. Sana ko‘rsatilmagan havolalar uchun havola qilingan hujjatning so‘nggi nashri (shu jumladan har qanday tuzatishlar) qo‘llaniladi.

ISO 2418, Teri. Kimyoviy, fizik-mexanik va barqarorlik sinovlari. Namuna olish joyi. (Leather — Chemical, physical and mechanical and fastness tests — Sampling location);

ISO 3380, Teri. Fizikaviy va mexanik sinovlar. 100 °C gacha qisqarish haroratini aniqlash. (Leather — Physical and mechanical tests — Determination of shrinkage temperature up to 100 °C);

ISO 4044:2017, Teri. Kimyoviy sinovlar. Kimyoviy sinovlar uchun namunalar tayyorlash. (Leather — Chemical tests — Preparation of chemical test samples);

ISO 4045, Teri. Kimyoviy sinovlar. pH va farq ko‘rsatkichini aniqlash. (Leather — Chemical tests — Determination of pH and difference figure);

ISO 4048, Teri. Kimyoviy sinovlar. Dixlorometan va erkin yog‘ kislotalarida eriydigan moddalar miqdorini aniqlash. (Leather — Chemical tests — Determination of matter soluble in dichloromethane and free fatty acid content);

ISO 4684, Teri. Kimyoviy sinovlar. Uchuvchi moddalarni aniqlash. (Leather — Chemical tests — Determination of volatile matter);

ASTM D4576, Mog‘orga chidamlilik uchun nam ko‘kni sinashning standart usuli (Standard test method for mold growth resistance of wet blue).

3 Atamalar va ta’riflar

Ushbu hujjatning maqsadlari uchun quyidagi atamalar va ta’riflar qo‘llaniladi.

ISO va IEC standartlashtirishda foydalanish uchun terminologiya ma’lumotlar bazasini quyidagi manzillarda saqlaydi.

- ISO onlayn ko‘rish platformasi: <https://www.iso.org/obp>

Rasmiy nashr

- IEC Electropedia: <https://www.electropedia.org/>

3.1

tuzaldi

vaqtincha chirishdan, u bronzlash mumkin bo‘lgunga qadar saqlanadi

Izoh 1-kirish uchun 1: Har qanday tuzlash usuli, jumladan, ho‘l yoki quruq tuzlash yoki quritish kiradi.

3.2

pigmentatsiya

terida o‘sadigan zamburug‘lar tufayli paydo bo‘lgan moviy rang nam Xrom.

Kirish uchun 1-eslatma: Zamburug‘ orqaliy ishlab chiqarilgan rang odatda qora, oq, yashil yoki sariq bo‘ladi, lekin pushti yoki binafsha rang ham bo‘lishi mumkin.

3.3

qorin

qora mol pastki qismini va oyoqlarini qoplaydigan terining bir qismi

3.4

dozasi

qorinni olib tashlangandan keyin qolgan terining ikki barobar orqa qismi

3.5

elka

qora mol yelkalari va bo‘ynini qoplaydigan terining old qismi, boshli yoki boshsiz

3.6

dumba

qorin va yelka olib tashlanganidan keyin qolgan terining bir qismi

3.7

tomoni

umurtqa pog‘onasi bo‘ylab bo‘linib olingan yarim butun teri (bosh, yelka va qorin) biriktirilgan.

3.8

charm buyumlar

qora mol terisining orqa qismi, dumba, qorin o‘rtalari va orqa oyoq qismlari

3.9

old

qora mol terisining old qismi, elkalaridan va old oyoqlaridan iborat

4 Talablar

4.1

xom ashyo

Qoramolning nam ko‘k terilari tozalangan yoki yangi teridan yoki qisman teridan qayta ishlanadi.

4.2

Shakl va kesish

4.2.1 Qoramolning nam ko'k terisi xaridor tomonidan belgilangan quyidagi shakllardan birida yoki bir nechtasida bo'lishi kerak:

- a) butun teri;
- b) qorinlar;
- c) dozalar (ikki marta orqa);
- d) shoulders;
- e) yelkalar;
- f) tomonlar;
- g) kulattalar;
- h) jabhalar.

4.2.2 Tugatishlar yetkazib beruvchi va xaridor o'rtasida kelishilgan bo'lishi kerak.

4.3 Tan

Oldindan ko'nychilikdan so'ng, qoramol terisi yoki uning qismlari asosiy ko'nychilik agenti sifatida asosiy xrom sulfat yordamida tanlanishi kerak.

Kesilgan kesma shunday bo'lishi kerakki, teri ko'z bilan ko'rib chiqilganda xrom sulfatning mavimsi rangi to'liq kirib boradi. Ko'nychilik pH darajasida amalga oshirilishi kerak 3.0 yoki undan yuqori.

4.4 Fungitsid qo'shimchalar

Qoramolning nam ko'k terisida mog'or o'sishini oldini olish uchun fungitsidlar qo'llanilishi kerak

Mog'or o'sishi va pigmentatsiyasini nazorat qilish uchun ishlatiladigan fungitsidlar samarali bo'lishi va sog'liq uchun xavf tug'dirmasligi kerak. Qo'llaniladigan fungitsid turlari va ularning dozalari xaridor va yetkazib beruvchi o'rtasida kelishilgan bo'lishi kerak.

Fungitsidlar saqlash yoki tashish paytida yuqori harorat va namlikda 4 oygacha saqlanishini ta'minlash uchun mos miqdorda qo'llanilishi kerak.

4.5 Taqdimot

Qoramolning nam ko'k terisi yaxshi go'shtli bo'lishi kerak va don tomonida sochlar, shu jumladan kalta va nozik sochlar bo'lmasligi kerak. Hajmi va tasnifi manfaatdor tomonlar o'rtasida kelishilgan bo'lishi kerak.

Ho'l ko'k teri afzalroq zich donga ega bo'lishi va temir tuzlari ta'sirida burmalar, baraban burmalari va dog'lardan xoli bo'lishi kerak. Partiyadagi qismlar sonining kamida 95 % xrom tuzlari ta'siridan bo'lgan dog'lardan xoli bo'lishi kerak va har qanday bo'lakdagi bo'yalgan maydonning yig'indisi bo'lakning umumiy maydonining 10 % dan oshmasligi kerak.

4.6 Siqilish harorati

Siqilish harorati ISO 3380 standartida keltirilgan usul yordamida aniqlangand 1-jadvalda keltirilgan past xromli yoki to'liq xromli teriga qo'yiladigan talablarga javob berishi kerak. Hajmi va tasnifi manfaatdor tomonlar o'rtasida kelishilgan bo'lishi kerak.

1-jadval. Siqilish harorati

Tanning	Siqilish harorati
Kam xromli tanlanish	Minimal 85 ° C
To'liq xrom ko'nchilik	Minimal 100 ° C

4.7 Kimyoviy talablar

Qoramolning nam ko'k terisi 2-jadvalda keltirilgan talablarga javob berishi kerak. Namuna ISO 4044 ga muvofiq konditsionersiz kichik bo'laklarga kesilishi kerak.

2-jadval. Kimyoviy talablar

Xarakterli	Talab
Uchuvchi modda	> 50 % quruq teri massasi yoki manfaatdor tomonlar o'rtasida kelishilgan holda
Dixlorometanda eriydigan modda	Teri quruq massasining < 2 % yoki manfaatdor tomonlar o'rtasida kelishilgan holda
Suvli ekstraktning pH	≥ 3,2
Minimal siqilish harorati 85 °C, odatda, ISO 5398-1 da berilgan usul bilan aniqlanadigan quruq vazn asosida xrom oksidining minimal miqdori 1,0 % ni talab qiladi.	

5 Namuna**5.1 Muntazam sinov uchun namuna olish**

Muntazam sinov uchun olingan laboratoriya namunalarining soni va joylashuvi manfaatdor tomonlar o'rtasida kelishilgan holda belgilanadi.

5.2 Bahsli vaziyatda namuna olish

Namunalar soni 3-jadvalda ko'rsatilganidek bo'lishi kerak va joylashuvi ISO 2418 da ko'rsatilgandek bo'lishi kerak.

3-jadval. Bahsli holatlarda olinadigan namunalar soni.

Terilar soni	Namunalar soni
100 tagacha	3
101 dan 300 gacha	4
301 dan 500 gacha	5
501 dan 700 gacha	6
701 va undan yuqori	7

5.3 Namunalarni tayyorlash

Namunalarni ortiqcha suvni artib, filtr qog'oziga 30 daqiqa davomida o'rab, har qanday qo'shimcha bosim bilan tayyorlang.

6 Sinov usullari**6.1 Vizual sinovlar**

Qora mol terisini bir xil sirt rangini, xrom sulfatning kirib borishini, kalta tuklar yo'qligini va go'shtining tozaligini tekshiring.

6.2 Siqilish harorati

Siqilish haroratini ISO 3380 da ko'rsatilgan usul bilan aniqlang.

6.3 Uchuvchi modda

Uchuvchi moddalarni ISO 4684 da ko'rsatilgan usul bilan aniqlang. Namuna tayyorlash ISO 4044:2017, 5.2 ga muvofiq amalga oshirilishi kerak.

6.4 Suv ekstraktining pH qiymati

Suv ekstraktining pH qiymatini ISO 4045 da ko'rsatilgan usul bilan aniqlang. Namuna tayyorlash ISO 4044:2017, 5.2 ga muvofiq amalga oshirilishi kerak.

6.5 Fungitsidlarning samaradorligi

ASTM D4576 da ko'rsatilgan usul yordamida fungitsidning samaradorligini aniqlang.

6.6 Dixlorometanda eriydigan moddalarni aniqlash

ISO 4048 da ko'rsatilgan usul bilan diklorometanda eriydigan moddani aniqlang. Namuna tayyorlash ISO 4044:2017, 5.2 ga muvofiq amalga oshirilishi kerak.

7 Qadoqlash va markalash

7.1 Qadoqlash

Qoramolning ho'l ko'k terilari dastlabki nam holatini saqlab qolish uchun manfaatdor tomonlar o'rtasida kelishilgan holda mos ravishda qadoqlanishi kerak.

7.2 Belgilash

Quyidagi ma'lumotlar har bir paketda yoki paketga biriktirilgan yorliqda belgilanishi kerak:

- a) material turi (ya'ni, ho'l ko'k qoramol terisi) va agar mavjud bo'lsa, savdo nomi yoki tovar nomi;
- b) ishlab chiqaruvchining nomi va manzili;
- c) ko'nchilik oyi va yili;
- d) terilar soni;
- e) xaridorning iltimosiga binoan boshqa har qanday tafsilotlar.

Bibliografik ma’lumotlar

[1] ISO 5398-1, Teri - Xrom oksidi tarkibini kimyoviy aniqlash - 1-qism: Titrlash orqali miqdorni aniqlash. (Leather — Chemical determination of chromic oxide content Part1:Quantification by titration).